

Spis treści

Przedmowa	XIX
Wykaz skrótów	XXI
Wykaz literatury	XXVII
Rozdział I. Sankcja nieważności bezwzględnej – konstrukcja i podstawy stosowania – na tle wadliwości czynności prawnych w międzynarodowych projektach unifikacji lub harmonizacji prawa prywatnego	1
§ 1. Uwagi ogólne o głównych liniach podziału w spojrzeniu prawa modelowego na nieważność bezwzględną jako sankcję wadliwej czynności prawnej	1
§ 2. <i>Principles of European Contract Law</i> oraz <i>UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts</i>	14
I. Uwagi wstępne	14
II. Sankcja wzruszalności	19
III. Model formalny i przesłanki stosowania sankcji nieważności bezwzględnej	24
1. Uwagi wstępne	24
2. Sprzeczność z naczelnymi zasadami prawa (tzw. zasadami fundamentalnymi)	27
3. Sprzeczność z przepisami bezwzględnie obowiązującymi ..	30
4. Przywrócenie stanu poprzedniego (restrytacja) i odszkodowanie	39
5. Uwagi końcowe	42
IV. Model sankcji na tle instytucji <i>illegality</i> w UNIDROIT <i>Principles of International Commercial Contracts</i>	43
§ 3. Sankcje nieważności w projekcie <i>Uniform Act on Contract Law The Organisation for the Harmonisation of Business Law in Africa (OHADA)</i>	51
§ 4. Model nieważności oraz przesłanki sankcji nieważności w <i>Draft Common Frame of Reference</i> z 2008/2009	54
I. Przyjęta systematyka i terminologia wadliwości czynności prawnych	54
II. Sankcja wzruszalności	60

III. Sankcja nieważności bezwzględnej w <i>Common Frame of Reference</i>	64
IV. Sankcja tzw. nieważności częściowej	71
V. Następstwa sankcji nieważności bezwzględnej i sankcji wzruszalności	73
VI. Pozostałe zagadnienia dotyczące sankcji nieważności bezwzględnej	79
§ 5. Sankcja nieważności bezwzględnej po <i>Draft Common Frame of Reference</i>	80
§ 6. <i>European Contract Code</i> (projekt Gandolfiego)	82
I. Uwagi wstępne	82
II. Sankcja nieistnienia umowy	87
III. Sankcja nieważności bezwzględnej	89
IV. Nieważność następcza	92
V. Nieważność częściowa	93
VI. Konwersja tzw. nieważnej umowy	95
VII. Sankcja wzruszalności	97
VIII. Sankcja bezskuteczności	99
IX. Bezskuteczność względna	101
X. Pozostałe przypadki kontroli umów	102
1. Wyzysk	102
2. Pozorność i zastrzeżenie potajemne	103
XI. Skutki zastosowania sankcji prowadzącej do stanu nieważności	104
1. Przywrócenie stanu poprzedniego i odszkodowanie	104
§ 7. <i>Revised Principles of European Contract Law</i> (Grupy AHC-SLC)	107
I. Uwagi wstępne	107
II. Skutki prawne nielegalności wynikającej z naruszenia zasad fundamentalnych	111
III. Skutki prawne nielegalności wynikającej z naruszenia przepisów bezwzględnie obowiązujących w RPECL	112
IV. Skutki prawne nielegalności wynikającej z naruszenia praw osób trzecich	115
V. Tryb zaistnienia stanu nieważności umowy	116
VI. Następstwa stanu nieważności	119
§ 8. Ocena sankcji nieważności bezwzględnej w prawie modelowym	120
Rozdział II. Konstrukcja i główne przesłanki stosowania sankcji nieważności bezwzględnej na tle porównawczym i historycznym	125
§ 1. Nieważność czynności prawnej na tle historycznym	125
§ 2. Główne podstawy sankcji nieważności bezwzględnej w ujęciu historycznym	132

I. Sprzeczność z ustawą	132
II. Sprzeczność z wartościami pozasystemowymi (moralnością, zasadami współżycia społecznego, dobrymi obyczajami, porządkiem publicznym)	136
§ 3. Znaczenie przeglądu porównawczego	140
§ 4. Wspólny rdzeń przesłanek wadliwości i jego wpływ na normatywną konstrukcję sankcji nieważności bezwzględnej	143
§ 5. Nieważność (bezwzględna) i inne sankcje wadliwych czynności prawnych w tradycji <i>common law</i>	149
I. Uwagi wstępne	149
II. Rodzaje sankcji wadliwości. Cechy formalne sankcji i stosowana terminologia	151
1. Problemy terminologiczne	151
2. Ogólna charakterystyka sankcji <i>void</i> i <i>voidable contracts</i> ...	153
3. <i>Unenforceable contracts</i>	157
III. Sankcja z tytułu nielegalności (<i>illegality</i>)	159
IV. Skutki naruszenia ustawy w tradycji <i>common law</i>	169
V. Nieważność ustawowa oraz nieważność na gruncie prawa powszechnego (<i>common law</i>)	170
1. Nieważność ustawowa	170
2. Nieważność na gruncie <i>common law</i> – ogólna systematyka	173
VI. Sankcja ustawowej nielegalności oraz nielegalności na gruncie prawa powszechnego (<i>common law</i>)	174
1. Sankcja ustawowej nielegalności (<i>contracts illegal by statute, contracts rendered unenforceable by statute; statutory illegality</i>)	174
2. Sankcja nielegalności na gruncie prawa powszechnego (<i>contracts illegal at common law</i>)	175
VII. Koncepcja dorozumianego zakazu ustawowego w tradycji <i>common law</i>	176
VIII. Sprzeczność z wartościami pozaustawowymi (<i>public policy</i>)	179
IX. Efekt nielegalności w zakresie egzekwowalności umowy oraz <i>restitutio in integrum</i> a proporcjonalność normy sankcjonującej i model sankcji sędziowskiej	181
X. Rozumienie nieważności skutków prawnych <i>ab initio</i> w prawie amerykańskim	192
1. Uwagi ogólne o typologii sankcji wadliwości	192
2. Praktyczne aspekty sporów terminologicznych	196
3. Cechy sankcji nieegzekwowalności (<i>unenforceability</i>)	200

§ 6. Sankcje nieważności w skodyfikowanych mieszanych systemach prawnych	206
I. Podstawowe rodzaje sankcji nieważności w Kodeksie cywilnym Stanu Luizjana	206
II. Sankcja nieważności w Kodeksie cywilnym Quebecu (<i>Civil Code of Québec</i>)	208
§ 7. Prawo francuskie	212
I. Uwagi wstępne	212
1. Rozwój koncepcji dotyczących nieważności w prawie francuskim a sankcja sędziowska	216
II. Sankcja nieistnienia jako najdalej idąca norma sankcjonująca stanem nieważności w prawie francuskim	220
III. Model sankcji nieważności po reformie Kodeksu Napoleona z 2016 r.	224
1. Nieważność absolutna i relatywna	224
2. Nieważność częściowa	231
IV. Inne sankcje ograniczające lub wyłączające skuteczność prawną umów	233
1. Wygaśnięcie umowy (<i>la caducité</i>)	233
2. Bezskuteczność względna (<i>inopposabilité</i>)	234
3. Konwalidowanie (<i>régularisation</i>) umowy	234
4. Sankcja z mocy prawa wobec nieuczciwych klauzul umownych	235
V. Skutki zastosowania sankcji nieważności – następstwa stanu nieważności	236
1. Restytucja i odszkodowanie	236
2. Odszkodowanie towarzyszące nieważności czynności prawnej w projekcie <i>P. Catala</i>	238
3. Restytucja z tytułu nieważności czynności prawnej w projekcie <i>P. Catala</i>	239
§ 8. Prawo niemieckie	242
I. Uwagi o terminologii typologii sankcji wadliwości w kontekście znaczenia terminu „nieważność”	242
II. Nieważność czynności prawnej	249
III. Wzruszalność (<i>Anfechtbare Rechtsgeschäft</i>)	260
IV. Sankcja bezskuteczności zawieszonyj	263
V. Bezskuteczność względna (<i>relative Unwirksamkeit</i>)	264
VI. Uwagi ogólne o konstrukcji następstw sprzeczności z ustawą w prawie niemieckim	266
§ 9. Prawo włoskie	272
§ 10. Prawo austriackie	278

I. Sankcja nieważności absolutnej	278
II. Sankcja wzruszalności	280
III. Sankcja nieważności relatywnej	281
§ 11. Prawo holenderskie	286
I. Uwagi ogólne o rodzajach i modelu sankcji nieważności	286
II. Model sankcji nieważności bezwzględnej	287
1. Cechy sankcji na tle skutków sprzeczności z prawem, moralnością, <i>public policy</i> oraz wadliwości formy oświadczenia woli	287
2. Nieważność częściowa	292
3. Konwersja	293
4. Konwalidacja	294
III. Sankcja wzruszalności	294
IV. Skutki normy sankcjonującej nieważnością. Ograniczenia w przywróceniu stanu poprzedniego	297
§ 12. Wzmianka o modelu sankcji nieważności bezwzględnej na tle art. 101 Traktatu Ustanawiającego Wspólnotę Europejską	299
§ 13. Uwagi na temat znaczenia podejścia tradycji <i>ius civile</i> oraz <i>common law</i> do konstrukcji cech modelowych normy sankcjonującej stanem nieważności z mocy prawa dla stanowiska prawa polskiego	304
I. Katalog problemów determinujących zasady kodyfikacji sankcji nieważności bezwzględnej	304
II. Modele normatywne cech formalnych sankcji nieważności bezwzględnej	308
III. Abstrakcyjny sposób kodyfikacji modelu normatywnego	309
IV. Proceduralny (funkcjonalny) model normatywny sankcji nieważności bezwzględnej	310
Rozdział III. Nieważność bezwzględna jako sankcja wadliwej czynności prawnej	313
§ 1. Sankcja a wynik jej zastosowania – uwagi w kontekście modelu regulacji sankcji nieważności bezwzględnej	313
I. Problemem dwupoziomowego znaczenia terminu „nieważność”	313
II. Wadliwość i nieważność czynności prawnej w kontekście ograniczeń skutków prawnych czynności prawnej	317
§ 2. Istota sankcji w systematyce wadliwych czynności prawnych	320
§ 3. Przewaga koncepcji norm sprzężonych w nauce o wadliwości	323
§ 4. Wadliwość jako zbiorcza kategoria terminologiczna w systematyce norm sankcjonujących stanem nieważności	327
§ 5. Bezskuteczność a terminologia normatywnego modelu nieważności	332

§ 6. Nieważność jako termin wieloznaczny i wymagający ustawowej definicji w modelu normatywnym	336
§ 7. Sankcja nieważności bezwzględnej a stan nieważności czynności prawnej	342
I. Typologia norm sankcjonujących stanem nieważności a sankcja nieważności bezwzględnej	342
II. Korzyści z odróżnienia stanu nieważności od sankcji nieważności bezwzględnej dla modelu normatywnego sankcji nieważności bezwzględnej	346
III. Znaczenie natury prawnej tzw. nieważnej czynności prawnej w konstruowaniu modeli sankcji nieważności bezwzględnej ...	350
IV. Znaczenie wyodrębnienia pojęcia stanu nieważności a środki prawne ograniczające zastosowanie sankcji nieważności bezwzględnej	358
V. Stan nieważności czynności prawnej a skutki sankcji nieważności bezwzględnej	360
1. Fundamentalny skutek stanu nieważności jako <i>ratio legis</i> cech formalnych sankcji nieważności bezwzględnej	362
2. Natura skutków prawnych stanu nieważności czynności prawnej a potrzeba ich normatywnego uregulowania	364
§ 8. Klasyczne cechy formalne sankcji nieważności bezwzględnej	367
I. Uwagi wstępne	367
II. Przesłanki (podstawy) fundamentalne stosowania sankcji nieważności bezwzględnej w prawie polskim	369
III. Tryb stosowania sankcji nieważności bezwzględnej jako formalna cecha fundamentalna	371
IV. Definitywny skutek stanu nieważności a wyjątki w zastosowaniu sankcji nieważności bezwzględnej	372
V. Problem modyfikacji cech sankcji nieważności bezwzględnej w zakresie tzw. nieważności uwzględnianej z urzędu	374
VI. Przedawnienie roszczeń o przywrócenie stanu poprzedniego – czy reżim przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu jest wystarczający?	378
§ 9. Następstwa stworzenia pojęcia „czynność prawna” w kontekście cech formalnych sankcji nieważności bezwzględnej i jej materialnych podstaw	379
I. Uwagi ogólne o pojęciu czynności prawnej i oświadczeniu woli	379
II. Klasyczne i nowoczesne definicje czynności prawnej z punktu widzenia cech formalnych sankcji nieważności bezwzględnej .	382

§ 10. Skutki prawne jako przedmiot sankcji wywołujących stan nieważności	392
I. Przedmiot sankcji nieważności bezwzględnej na tle znaczenia terminu nieważność	392
II. Relacja pojęć czynność prawna i oświadczenie woli w kontekście przedmiotu i cech sankcji nieważności bezwzględnej	396
§ 11. Podsumowanie: uzasadnienie dla wyodrębnienia sankcji nieważności bezwzględnej w kontekście sankcji (stanu) nieważności	400
Rozdział IV. Zewnętrzne ograniczenia zastosowania sankcji nieważności bezwzględnej	403
§ 1. Znaczenie obowiązywania innych sankcji wadliwości dla cech formalnych oraz podstaw i zakresu zastosowania nieważności bezwzględnej	403
§ 2. Rodzaje sankcji wadliwych czynności prawnej (oświadczenia woli) a definicja stanu nieważności	405
I. Uwagi wstępne	405
II. Wzruszalność (nieważność względna, zaskarżalność)	408
III. Bezskuteczność zawieszona	411
IV. Bezskuteczność względna	418
§ 3. Podsumowanie	422
Rozdział V. Konstrukcja sankcji nieważności bezwzględnej w prawie polskim w przypadku naruszenia ustawy lub norm moralnych	425
§ 1. Uwagi ogólne o modelu normatywnym	425
§ 2. Sprzeczność z ustawą	427
I. Istota i zakres zarzutu sprzeczności z ustawą oraz instrumenty ograniczające zarzut	427
II. Treść i cel czynności prawnej w świetle konstrukcji sankcji nieważności bezwzględnej	431
III. Zasada substytucji	437
IV. Zastrzeżenie odmiennego skutku sprzeczności z ustawą	439
V. Modyfikacja cech formalnych sankcji nieważności bezwzględnej w świetle skutków stanu nieważności	447
VI. Sankcja za naruszenie przepisów <i>ius dispositivum</i>	454
VII. Wykonanie czynności prawnej a zarzut sprzeczności z ustawą lub moralnością	459
VIII. Stosunek art. 58 KC jako globalnej podstawy normy sankcjonującej nieważnością bezwzględną do innych podstaw sankcji nieważności bezwzględnej	460

IX. Problem określenia dziedzin prawa dla przyjęcia zarzutu sprzeczności z ustawą	462
X. Obejście ustawy	469
§ 3. Sprzeczność czynności prawnej z normami moralnymi (wartościami pozasystemowymi)	478
I. Uwagi ogólne o niemoralności czynności prawnej na tle pojęcia stanu nieważności	478
II. Uwagi ogólne o zakresie pojęciowym i funkcji klauzul generalnych w kontekście niemoralności czynności prawnej ...	479
III. Zasięg stosowania sankcji nieważności bezwzględnej w przypadku niemoralności	487
IV. Model sankcji nieważności bezwzględnej a nadmiar klauzul generalnych ograniczających autonomię woli stron	488
§ 4. Właściwość (natura) stosunku prawnego i właściwość czynności prawnej w kontekście przesłanek sankcji nieważności bezwzględnej	490
I. Właściwość stosunku prawnego	490
II. Właściwość czynności prawnej	493
§ 5. Nieistniejąca czynność prawna a sankcja nieważności bezwzględnej	496
I. Uwagi wstępne	496
II. Uwagi porównawcze	498
III. Stanowisko prawa polskiego	501
IV. Sankcja „nieistnienia” czynności prawnej a normatywny model sankcji nieważności bezwzględnej	511
V. <i>Negotium non existens</i> w świetle art. 98 Projektu Księgi pierwszej Kodeksu cywilnego z 2008 r. oraz art. 70 i 71 projektu z 2015 r.	517
Rozdział VI. Konstrukcja sankcji nieważności bezwzględnej jako zabezpieczenie przestrzegania zasad wyrażania oświadczenia woli (dokonywania czynności prawnych)	521
§ 1. Wpływ skutków naruszenia zasad składania oświadczenia woli i dokonywania czynności prawnej na normatywny model sankcji nieważności bezwzględnej	521
§ 2. Funkcja sankcji nieważności bezwzględnej w przypadku braku zdolności prawnej	524
§ 3. Stosowanie sankcji nieważności bezwzględnej na tle naruszeń zasad działania osób prawnych i tzw. ułomnych osób prawnych	527
I. Uwagi o skutkach braku zdolności osób prawnych na tle poglądów tradycji <i>common law</i>	527
II. Podejście prawa polskiego	531

III. Brak zdolności lub ograniczona zdolność do czynności prawnych a cechy formalne normy sankcjonującej stanem nieważności	534
§ 4. Wady oświadczenia woli a sankcja nieważności bezwzględnej i stan nieważności	542
I. Uwagi wstępne	542
II. Brak świadomości i swobody	544
III. Pozorność	547
1. Uwagi wstępne	547
2. Pozorność na tle porównawczym	549
3. Cel sankcji w przypadku pozorności oświadczenia woli w prawie polskim	555
4. Sytuacje odmienne od pozorności	558
IV. Pozorność a obejście ustawy	559
V. Celowość stosowania sankcji nieważności bezwzględnej w przypadku pozorności	563
§ 5. Cechy formalne normy sankcjonującej nieważnością bezwzględną w przypadku naruszenia wymaganej formy oświadczenia woli	565
I. Uwagi ogólne o formie oświadczenia woli (czynności prawnej)	565
II. Stanowisko prawa obcego	567
III. Model sankcji za naruszenie wymaganej formy w prawie polskim	574
1. Uwagi wstępne	574
2. Niedojście czynności prawnej do skutku jako szczególny model sankcji stanu nieważności	577
§ 6. Początkowa niemożliwość świadczenia a podstawy sankcji nieważności bezwzględnej	582
I. Nieważność pierwotna na tle historycznym i porównawczym	584
II. Pierwotna niemożliwość świadczenia w <i>The Principles of European Contract Law</i> , <i>UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts</i> oraz <i>Draft Common Frame of Reference</i>	591
III. Pierwotna niemożliwość świadczenia w prawie polskim	593
IV. Odpowiedzialność odszkodowawcza w przypadku pierwotnej niemożliwości świadczenia a ogólna reguła odpowiedzialności odszkodowawczej za wywołanie stanu nieważności czynności prawnej	598
V. Podsumowanie	603

Rozdział VII. Wewnętrzne ograniczenia zastosowania sankcji	
nieważności bezwzględnej	605
§ 1. Uwagi wstępne o wewnętrznych ograniczeniach zastosowania sankcji nieważności bezwzględnej	605
§ 2. Nieważność części czynności prawnej	607
I. Uwagi ogólne	607
§ 3. Nieważność części czynności prawnej na tle porównawczym	610
I. Uwagi wstępne	610
II. Nieważność częściowa w prawie niemieckim a model normatywny sankcji nieważności bezwzględnej	612
III. Nieważność częściowa w tradycji <i>common law</i>	622
IV. Nieważność częściowa w prawie polskim	629
1. Uwagi wstępne	629
2. Kryteria nieważności części czynności prawnej – prymat obiektywizacji	630
3. Tryb ograniczenia stanu nieważności do części czynności prawnej	633
4. Stan nieważności normatywnej części czynności prawnej a różne odmiany norm sankcjonujących częściową nieważnością skutków prawnych	635
§ 4. Cechy formalne, natura juretyczna i celowość odrębnego modelu sankcji klauzuli niedozwolonej w obrocie konsumenckim	642
I. Uwagi wstępne	642
II. Cechy formalne normy sankcjonującej niedozwoloną klauzulę w dyrektywie 93/13/EWG	647
III. Problem stosowania przepisów dyspozytywnych zastępujących klauzulę niedozwoloną	653
IV. Stanowisko prawa polskiego jako dowód na konieczność zmian <i>de lege ferenda</i>	656
§ 5. Szczególne przypadki nieważności częściowej	665
I. Sankcja uznania postanowień umownych za niezastrzeżone ...	665
II. Redukcja utrzymująca skuteczność	668
1. Uwagi wstępne	668
2. Uwagi o redukcji utrzymującej skuteczność na tle porównawczym	671
3. Uwagi o redukcji utrzymującej skuteczność w prawie polskim	677
4. Nieważność ilościowa jako szczególny przypadek redukcji utrzymującej skuteczność	685
III. Wykładnia utrzymująca skuteczność	688

IV. Rola klauzul salwatoryjnych w świetle przesłanek nieważności częściowej	691
V. Konwersja tzw. nieważnej czynności prawnej	699
1. Uwagi wstępne	699
2. Koncepcja konwersji na tle prawa niemieckiego	701
3. Przesłanki konwersji w prawie polskim	706
A. Istnienie czynności prawnej	709
B. Czynność prawna zastępcza	710
C. Hipotetyczna wola stron	713
4. Natura prawna konwersji w kontekście zakresu zastosowania sankcji nieważności bezwzględnej i pojęcia stanu nieważności	714
§ 6. Problem sankcji kredytów „walutowych” w kontekście zasad ograniczania całkowitego stanu nieważności	719
I. Uwagi wstępne	719
II. Źródło problemu i istota sporu o kredyty „walutowe” – brak klauzul waloryzacyjnych w rozumieniu KC	720
III. Cechy formalne normy sankcjonującej wadliwe kredyty „walutowe”	727
§ 7. Charakter prawny konwalidacji w świetle cech sankcji nieważności bezwzględnej czynności prawnej	730
I. Uwagi wstępne	730
II. Konwalidacja w prawie polskim jako rezygnacja z zastosowania sankcji nieważności bezwzględnej	731
1. Znaczenie wykonania czynności prawnej w kontekście konwalidacji w prawie polskim	743
2. Propozycja projektu Księgi pierwszej Kodeksu cywilnego z 2008/2015 r. w zakresie zmiany art. 14 KC	748
III. Konwalidacyjne znaczenie wykonania zobowiązania w kontekście cech formalnych sankcji nieważności bezwzględnej	749
1. Uwagi o konwalidacyjnym skutku wykonania na tle porównawczym	749
2. Konwalidacja na tle prawnej doniosłości wykonania umowy w <i>common law</i>	755
IV. Konwalidacyjne zastosowanie norm moralnych a korekta cech formalnych sankcji nieważności bezwzględnej	760
V. Problem skutków stanu nieważności czynności prawnej w kontekście zasady <i>nemo auditur turpitudinem suam allegans</i>	765

VI. Generalna podstawa normatywna konwalidacji „nieważnej czynności prawnej” w projekcie Księgi pierwszej KC z 2015 r.	769
§ 8. Funkcja wewnętrznych ograniczeń stosowania normy sankcjonującej nieważnością bezwzględną	771
Rozdział VIII. Główne założenia normatywnego modelu sankcji nieważności bezwzględnej. Podsumowanie i wnioski <i>de lege ferenda</i>	773
§ 1. Propozycje zmian modelu normatywnego nieważności bezwzględnej w projekcie Księgi pierwszej KC z 2008 i 2015 r.	773
I. Uwagi wstępne	773
II. Konstrukcja sankcji w przypadku naruszenia ustawy lub moralności	774
1. Kontynuacja podstawowego zakresu modelu normatywnego i rozbudowa konstrukcji podstawy prawnej zastrzeżenia odmiennego skutku naruszenia	774
2. Przełom w cechach formalnych sankcji nieważności bezwzględnej – propozycja <i>structured discretion</i> w prawie polskim	777
3. Okoliczności materialne kreujące cechy formalne normy sankcjonującej	781
4. Zmiana roli zastrzeżenia odmiennego skutku naruszenia ustawy lub norm moralnych w konstrukcji strukturalnej sankcji sędziowskiej z 2015 r.	785
III. Uregulowanie wpływu dziedziny prawa naruszonego w zakresie podstaw sankcji nieważności bezwzględnej	787
IV. Konstrukcja nieważności częściowej	790
§ 2. Podstawowe czynniki determinujące sposób kodyfikacji modelu nieważności (bezwzględnej)	792
I. Cechy formalne sankcji, ich systematyka oraz inne zagadnienia formalne	793
1. Ujednoczenie systematyki norm sankcjonujących stanem nieważności	793
2. Zdefiniowanie cech formalnych norm sankcjonujących, w tym trybu zastosowania danej odmiany sankcji nieważności	793
3. Sankcja nieważności bezwzględnej w ujęciu <i>in abstracto</i> – cechy modelowe	794
4. Kierunki modyfikacji modelu podstawowego	795
5. Brak sankcji polegającej na nieistnieniu czynności prawnej – wprowadzenie normy porządkującej spójność systematyki sankcji	796

6. Zastosowanie ustawowych definicji i stosowanie jednoznacznej terminologii – promującej efektywność i skuteczność prawa	797
7. Sankcja abuzywności klauzul w obrocie konsumenckim ...	798
8. Określenie wzajemnej interakcji wewnętrznych ograniczeń stosowania sankcji nieważności bezwzględnej .	799
9. Znaczenie zewnętrznych ograniczenia zastosowania sankcji nieważności bezwzględnej dla jej cech formalnych	800
10. Kodyfikacja strukturalnie ograniczonej sankcji sędziowskiej jako mechanizm proporcjonalności sankcji ..	800
II. Czynniki materialne: cel i zakres normy sankcjonującej	803
1. Regulacje punktowe uzupełniające, modyfikujące lub wyłączające globalne podstawy sankcji nieważności bezwzględnej w niektórych obszarach systemu prawa	803
2. Przegląd merytorycznych norm sankcjonowanych pod względem doboru wad wymagających sankcji nieważności bezwzględnej	804
3. Określenie ustawowych zasad wykładni pojęcia proporcjonalnego stosowania sankcji	805
4. Określenie ustawowych zasad określających dostępność roszczeń restytucyjnych oraz zasad przyznania odszkodowania związanego z wystąpieniem nieważności i ustalania jego wysokości w relacji do wartości korzyści w ramach interesu pozytywnego	805
§ 3. Aksjologiczne tło podstawowych założeń cech formalnych oraz zakresu zastosowania sankcji nieważności bezwzględnej (nieważności <i>ipso iure</i>)	806
I. Konflikt zasad prawa prywatnego na tle koncepcji modelu cech formalnych nieważności bezwzględnej	806
1. Wzmianka o podejściu DCFR do interakcji zasad prawa ...	809
2. Autonomia woli i swoboda umów	812
3. Zasada pewności i bezpieczeństwa obrotu	816
II. Proporcjonalność reakcji na naruszenie jako dyrektywa określania cech formalnych sankcji nieważności bezwzględnej	819
1. Kryterium proporcjonalności a rozstrzyganie kolizji zasad prawa	819
III. Rola normatywnego modelu sankcji nieważności bezwzględnej a pozytywne i negatywne określenie skutków sprzeczności z ustawą lub normami moralnymi	824
1. Regulacja negatywna (nieważność) a regulacja pozytywna następstw wadliwości	824

2. Tendencja ograniczania sankcji nieważności bezwzględnej oraz innych sankcji wadliwości	828
3. Tendencja ograniczania sankcji nieważności bezwzględnej na rzecz innych sankcji wadliwości	831
§ 4. Model formalny a materialnoprawna rola sankcji nieważności bezwzględnej <i>de lege ferenda</i>	833
I. Promowanie proporcjonalności sankcji jako założenie kodyfikacyjne chroniące podmioty prawa prywatnego	833
1. Zablockowanie stosowania sankcji nieważności bezwzględnej poprzez nieprzychylną wykładnię charakteru naruszonej normy prawnej lub zarzut naruszenia właściwości zobowiązania	834
2. Harmonizacja dopuszczalności <i>restitutio in integrum</i> z celem norm merytorycznych sankcjonowanych	835
3. Rozstrzygnięcie zasad wymagalności i przedawnienia roszczeń o zwrot świadczeń spełnionych w wykonaniu czynności prawnej w stanie nieważności	836
II. Stosowanie punktowych podstaw sankcji nieważności bezwzględnej w miejsce normy globalnej jako promowanie zasady efektywności regulacji prawa pozytywnego	837
Indeks rzeczowy	841